

בס"ד

שרביט הזהב פורים

מאמר
כתבוני לדורות - נזכרים ונעשים

שיחות הנאמרים

מפי מוה"ר רבי אברהם צבי קלוגער שליט"א

בית המדרש "נזר ישראל" בית שמש

יו"ל בס"ד ע"י מכון "פאר ישראל"

ברכת ידידות והוקרה, לידידנו היקר

הרה"ח ר' יעקב יוסף איגל שיח"י

**על אשר נשאו לבו בתשואות חן לנדבת הגליון
לברכה והצלחה**

**תעמוד זכות הרבים לו ולכל משפחתו
ויתברכו בכל מילי דמיטב**

לקבלת המאמרים בדוא"ל:

nezerisroel@gmail.com

מאמר

כתבוני לדורות - נזכרים ונעשים

פרק א

ימי הפורים הינם השורש להתחזקות בכל אורך ימי הגלות

כתבוני לדורות - כתיבה לכל אחד ואחד

עומדים בימים הסמוכים לימי הפורים הבאים עלינו לטובה, כל אחד רוצה להתכונן ליום טוב פורים בכלל, ולזמן קריאת המגילה בפרט, אשר אז חוזרים ומתעוררים כל אותם נסים והארות שארעו לאבותינו 'בימים ההם בזמן הזה', וידועים כל הרמזים שרמזו בספה"ק אודות כך שהמגילה היא נצחית, ו'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', ובכל דור ודור הדברים 'נזכרים ונעשים', וכמו שכתבו בספה"ק בביאור דברי חז"ל (שבת כא:): בענין נס חנוכה 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', וכתבו לבאר שכיון שראו אחרי שעבר שנה מהנס שההשפעות וההארות שהיו בזמן הנס חוזרים ומתגלים, הבינו שנס זה הוא נס נצחי, ועל כן קבעום רק 'לשנה האחרת'¹.

כמו כן ידוע המעשה שהיה אצל ה'חוזה מלובלין' זיע"א, לאחר שהרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זיע"א קרא לפניו את המגילה, אמר: "את המעשה הזה כבר שמעתי פעמים רבות, אך כפי שקרא אברך זה - מימי לא שמעתי", וכמובן שיש בדבריו סודות בבחי' (תהלים כה יד) "סוד ה' ליראיו", אך בפשטות יש לבאר את דבריו, שהחוזה הקדוש שמע והבחין בקריאתו בחינה מיוחדת של קריאה על ההוה כפשוטו וכמשמעו, ולא קרא את המגילה בשום פרט קטן 'למפרע'.

וזוה עומק בקשתה של אסתר המלכה 'כתבוני לדורות' (מגילה ז.), אסתר המלכה ביקשה שהמגילה תהיה כהוראה לדורות, כאגרת לבני ישראל באורך הגלות, אשר ילמדו מהמגילה את גודל אהבת ה' לעמו ישראל, גם בתוקף חשכת הגלות, למען יחזיקו מעמד בתוך ההסתרה וההעלמה מכח הנס שארע בימי הפורים, וגם על זה נאמרו דברי חז"ל (ספרי ואתחנן פסקא ח, ועי')

1 וז"ל הקדושת לוי: (קדושה ראשונה לחנוכה) "אבל לי הפעוט והצעיר נראה לי כפשוטו, דהנה צריכין להבין למה עשו יום טוב וקבעו בהלל ובהודאה על הנס דשמונת ימי חנוכה ודפורים, ולא עשו יום טוב ביום מלחמות סיסרא וביום מלחמות סנחריב וכו', אלא הנס שראו אבותינו ונביאים הקדמונים ואנשי כנסת הגדולה שעשה גם כן פעולה במעשינו הטובים, שאלו החסדים נתגלה בכל שנה ושנה ובכל דור ודור ומאירים אלו הנסים לפי גודל מעשיהם אשר עשו הקדמונים שיתגלה תמיד, עשאו יום טוב כגון חנוכה ופורים ושלש רגלים וכו', וזה היה כונת אנשי כנסת הגדולה 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', כלומר שאלו החסדים והניסים וההארות שהיו אז בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול נתגלה עד עכשיו בזמן הזה וכו'".

ליקו"ה הל' קר"ש הלכה ה') "אשר אנכי מצוך היום. שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה", וכדלקמן.

וכעין מה שכתבו בספה"ק בשם המגיד ממעזריטש זיע"א, שעל כן היו הכרובים מעורים זה בזה בשעת החורבן (יומא נד:), למרות שאמרו חז"ל (שם) שכאשר אין שישראל עושים רצונו של מקום היו הכרובים הופכים פניהם זה מזה, וביאר המגיד ממעזריטש זיע"א על פי דברי חז"ל (יבמות סב:) "חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך", ודהיינו שעל ידי זה יהיה לה שמירה עד שיחזור מהדרך, וכן הוא לאורך זמן הגלות, שכאשר כלל ישראל כביכול 'נפרדים' מהשי"ת ויוצאים לגלות, הרי שהם נצרכים לשמירה יתירה, ועל כן היו הכרובים מעורים זה בזה ².

וכן הוא בנידו"ד, שהנה אמרו חז"ל (שם כט.) "אסתר סוף כל הנסים", ולמרות שהיה אחר כך עוד הרבה נסים, אלא שהנס של פורים הוא הנס האחרון ש'ניתן ליכתב', דהיינו שהשפעתו והארתו הינה לדורות, וכעין דברי חז"ל (מגילה יד.) "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה", אסתר המלכה מבקשת ש'יכתבו' נס זה, דהיינו שיהיה לו המשך וקיום, שיעמוד לדורות לאורך כל זמן הגלות, למען יהיה מכח זה חיזוק ונחמה לכלל ישראל בתוקף הגלות, בהתגברות ההעלמה וההסתרה.

אסתר המלכה מבקשת 'כתבוני לדורות', דהיינו, שכל אחד ואחד ילמד מהמגילה על סיפור חייו שלו הוא, היא רוצה שהאדם יקרא את המגילה על עצמו, לא כ'מעשה שהיה' אלא כ'מעשה שהיה', וכמו שאמר רביה"ק בענין אמירת תהלים "שעיקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו, למצוא את עצמו בתוך כל מזמור ומזמור" (ליקו"מ תנינא קכה, ועי' עוד שם תנינא תו' עג), כך הוא בענין קריאת המגילה, אשר אסתר המלכה בבקשתה 'כתבוני לדורות' מבקשת מכל אחד ואחד שיקרא וילמד את המגילה על עצמו, ויראה בה את כל העובר עליו, איך השי"ת מתגלה בתוך כל ההעלמות העוברות עליו ³.

2 וז"ל ה'אגרא דכלה' (דף רכב. וכן הוא בבני יששכר מאמרי חודש תמוז מאמר ג אות א) "והנה שאלו לקדוש ה' מהרד"ב זצוק"ל על מה שאמרו רז"ל (יומא נד:) שבעת החורבן מצאו האויבים את הכרובים כמער איש כו', והרי זה דוקא כשישראל עושים רצונו של מקום, מה שאין כן בהפוך ח"ו הכרובים הופכים פניהם זה מזה (שם ע"א), ואמר מהרד"ב שהוא כי חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך (יבמות סב:)."

3 והמשך לשונו שם: "ושאל אותו ז"ל: איך, ופירש לו רבנו ז"ל קצת, כי כל המלחמות שביקש דוד המלך ע"ה שיצילהו השם יתברך מהם, הכל צריכין לפרש לעצמו על מלחמת היצר הרע וחילותיו, וכיוצא בזה בשאר המזמורים (וכמבואר מזה לעיל בתורה קא). ושאל אותו: איך יפרש לעצמו מהפסוקים שדוד המלך ע"ה משבח את עצמו, כגון 'שמרה נפשי כי חסיד אני' (תהלים פו) וכיוצא בזה, השיב לו: גם זה צריכין לפרש על עצמו, כי צריכין לדון את עצמו לכף זכות וכו'".

בקשתה של אסתר 'כתבוני לדורות' הוא בקשה מכל יהודי ויהודי שיעשה מכל מציאות ימי חייו 'תורה', שלא יסתכל על מציאותו וכל העובר עליו כ'מעשיות' בעלמא, כפי שנראה בחיצוניות העולם ('עולם' מלשון 'העלם' כמ"ש בספה"ק), אלא ידע ויבין שהכל הוא 'תורה', וימצא בהכל את אור השי"ת, וכמו שעשתה אסתר מכל מה שעבר על בני ישראל מגילה אחת, אשר שם מתחברים כל המאורעות שהיו לכלל ישראל במשך כמה וכמה שנים, ונעשה מזה 'תורה', ונתבאר בארוכה (במקו"א) שמגילת אסתר הינה השורש ל'תורה שבעל פה', שבו מתגלה כח היהודי לחדש תורה, יותר מתורה שבכתב שהוא ה'חלק תורה' שניתן מהשי"ת, וכן במגילת אסתר מתגלה שכל מה שעובר על היהודי הוא 'תורה', וזה בקשתה של אסתר המלכה 'כתבוני לדורות', כדלקמן.

והנה כמו שאסתר עשתה 'תורה' מהמאורעות של כלל ישראל, כך עשה דוד מכל המאורעות שעברו עליו באופן פרטי, שקישר הכל להשי"ת, וכל רצונותיו ודבריו דיבר להשי"ת, וכל דבר שעבר עליו מיד נעשה אצלו תורה וגם תפילה, ומזה נעשה ספר תהלים, ותפילותיו הם תפילות לדורות, על כל אחד ואחד מישראל, כמו שכתב ב'מאור ושמש' (פרשת משפטים) "דוד המלך עליו השלום היה מתפלל על כל הענינים שצריכים ישראל עד ביאת משיחנו, על החולים שיתרפאו, ועל הבריאים שלא יחלו, ועל פרנסתם שיתברכו, ולבטל מהם כל הגזירות קשות" (ועי' פסחים קיז.).

הרי למדנו מכח מגילת אסתר ומכח ספר תהלים את הכח שיש ליהודי להסתכל על כל מה שעובר עליו בהסתכלות של 'תורה', שהכל הוא חלק מגילוי כבוד מלכותו יתברך בבריאה, וכעין מה שאמרו חז"ל (ע"ז ד:): "לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוי לאותו מעשה וכו', אלא למה עשו, לומר לך: שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים להו לכו אצל צבור", כך בעניננו דוד המלך מלמד את הכח לכל יחיד ויחיד לחיות באור המגילה (וזה שג' רגלים הם כנגד הג' אבות, ופורים שייך בשורש לאורו של דוד המלך - רגל רביעי במרכבה, ועי' עוד מה שביארנו ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' פרק ה פסוק א).

וכפי שביארו באחרונים שזה מה שנרמז בפסוקים האחרונים של המגילה: "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס", ולכאן צ"ע מדוע נכתבו תיבות אלו במגילה, וביארו שאסתר המלכה ומרדכי היהודי אומרים בזה לכל יהודי - "דע לך, שאותם מאורעות גופייהו שקראת כעת כבר כתובים ב'ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס' באופן של 'מעשיות' בעלמא, אך שם זה ההסתכלות של אומות העולם, משא"כ אתה - היהודי, תפקידך בקריאת המגילה לחבר את כל המאורעות לחטיבה אחת של גילוי כבוד מלכותו וגילוי אור ה' בעומק ההסתרה".

נועל ידי שנתגלה לכלל ישראל שכל מה שנעשה איתם הכל הוא 'תורה', נתעורר אהבתם להשי"ת, עד ש'הדר קבלוה באהבה' (שבת פח.), ונתבאר בספה"ק (לבאר דברי המדרש תנחומא⁴) שהקבלה שהיתה מאהבה בזמן מרדכי ואסתר היה על תורה שבעל פה, שכן בתורה שבעל פה מתגלה הכח של היהודי לגלות ולחדש תורה, וקבלה זו היתה על ידי שראו שאכן כל הנעשה איתם הוא תורה, וכל מציאותם בבריאה הוא לגלות כבוד שמים, ונתבאר עוד בשיחות פורים].

כל ההתחלות מפורים

ה'כתיבה לדורות' היינו שאפילו כאשר יחיה האדם בתוך עומק חשכת הגלות, עם כל זה יאיר בתוך החשיכה את האור של פורים, שכל העובר עליו הוא 'תורה', ומהכל מתגלה יותר ויותר כבוד שמים, ודיקא מכח ימי הפורים מקבל היהודי את הכח לחיות בגלות באופן הנכון, כדלקמן:

שהנה בפשטות כל הקיום והשורש של כלל ישראל הוא מפסח, כפי שאומרים כסדר 'זכר ליציאת מצרים', ביציאת מצרים בחר בנו השי"ת לחלקו והוציאנו מעבדות לחרות, אולם באריכות הגלות עיקר החיזוק של כלל ישראל הוא מימי הפורים דיקא, וכפי שאמר רביה"ק ש'עכשיו כל ההתחלות הם מפורים' (עי' ליקו"מ תנינא עד, ועיין עוד מה שכתבנו בזה ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' פרק ד פסוק יז) והוא מכמה וכמה טעמים:

ראשית כל יש מעלה בפורים ובחנוכה, בהם נתגלה אהבת ה' לכלל ישראל דיקא אחר שחטאו, וממילא בהם נתגלה אהבת ה' לעמו באופן של 'אהבת עצם', וכפי שנתבאר בארוכה בשיחות חנוכה, שזה הקשר בין חנוכה ופורים ויום הכיפורים, אשר בהם נתגלה שאהבת ה' לעמו אינה תלויה רק במעשיהם, והינה רק כאשר נראה בחיצוניות שמעשיהם והנהגתם בתכלית השלימות, אלא היא 'אהבת עצם', וגם אם ח"ו בני ישראל נופלים להיכן שנופלים - עדין השי"ת איתם עמם ואצלם, ורוצה ומחכה ומצפה מתי ישוב, כדברי הנביא "הבן יקיר לי אפרים וגו'" (ירמיה לא יט), וודאי שיצטרך כל עניני התשובה והמסתעף שאכמ"ל.

4 וז"ל (נח ג) "ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, שנאמר 'ויתיצבו בתחתית ההר' (שמות יט), ואמר רב דימי בר חמא אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר - והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'".

[וכיון שבפורים מתגלה אהבת השי"ת לעמו למעלה מטעם ודעת, על כן שותים בפורים יין, ועולים אל בחינת 'עד דלא ידע', למעלה מהדעת, למעלה מהצמצומים וההגבלות, ובכך מעוררים בבריאה את הכח ש'למעלה מטעם ודעת', כפי שהארכנו עוד בזה במקו"א].

וכמו שכתב בחתם סופר (ב'תורת משה' על המגילה) שעיקר הנס של המגילה היה בכך שכבר באמצע המשתה התחיל צמיחת קרן הישועה של כלל ישראל, בעוד שהם חטאו כנגדו, באותו זמן כבר הכין להם השי"ת את השורש לנס, ובזה מתגלה אהבת השי"ת לעמו בכל זמן ומצב.

ואכן זה עיקר החיזוק והנחמה לכלל ישראל בתוקף הגלות והחושך, וזה מה שאנו לוקחים צידה לדרך בכל שנה ושנה מימי הפורים, לגלות ולהודיע לכל אחד ואחד שבכל מצב שהוא, "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד.).

ועוד יש חידוש בנס שארע בפורים יותר מהנס שארע בפסח, שהנה בפסח מתגלה איך השי"ת בוחר בעם ישראל ועושה להם נסים כדי לקחת אותם לעם, דהיינו ל'הוציאם מהגלות', [וכן במידת מה היה בחנוכה, שהנס גרם להמשך העבודה בבית המקדש על מכונו ותיקונו עוד רבות בשנים, דהיינו ל'ציאה' מהמצב שקדם לנס] אך בפורים התגלה אהבת ה' עד כדי כך שעושה להם נסים גם באמצע תוקף הגלות, לא רק כדי ל'הוציאם מהגלות', אלא גם להחיותם באמצע הגלות (ואע"פ שלכאורה אחרי פורים היה עוד את הבית השני, ונס פורים היה השורש לבנין בית המקדש, אך כבר אמרו חז"ל על ה' דברים שחסרו בבית שני, המבטא את חוסר השלימות בבית שני, והארכנו בזה עוד בנר לרגלי - שיחות חנוכה מאמר ה', שכל זמן בית שני נחשב בערכין כגלות), ונתגלה שגם במצב כזה השי"ת חפץ בהם, וממילא יובן מדוע דיקא מימי הפורים מקבל האדם משנה כח וחיזוק לחיות בעבודת ה' ולהאמין באהבת ה' אליו כסדר, גם בתוקף הגלות וההסתרה.

ועוד יש להוסיף להתבונן בזה, שהנה בפסח התגלה לכל הבריאה שהשי"ת מנהיג את הבריאה כרצונו, ובכוחו לשדד את כל מערכות הטבע, והוא שליט בכל הבריאה כולה, כפי שנתגלה בעשרת המכות, והאריכו בזה בספה"ק לבאר איך כל מכה ומכה גילתה על שליטת השי"ת בעוד חלק של הבריאה וכו', וכן אחר כך התגלה שהשי"ת בחר את כלל ישראל לחלקו, וקרא עליהם 'בני בכורי ישראל' (שמות ד כב) 'ישראל אשר בך אתפאר' (ישעיה מט ג).

אולם בפסח לא מצינו להדיא שנתגלה להם מה פעלו ומה היה בפנימיות בכל הרד"ו שנים שנשתעבדו במצרים, ועל כן מפסח מקבלים בני ישראל רק את הכח שלא להתיאש מן הגאולה, ולהאמין שכשם שנגאלנו ממצרים כך נגאל מכל שאר הגלויות, אך עוד לא נתגלה בבריאה בנס שארע בפסח את הגילוי שהיה בפורים, כדלקמן.

שכן בפורים מצינו דבר חידוש, שנתגלה להם למפרע - שלאורך כל השנים שעברו עליהם בגלות בזמן אחשוורוש, הכל היה לטובה ולברכה, ונתגלה להם עוד שכל הצירופי מקרים שעבר עליהם בכל אותם שנים, הכל הוא חלק מתכנית שלימה של השי"ת להמציא להם רוח והצלה ביום הגזירה, ובמילא נתגלה להם גודל אהבת ה' את עמו ישראל גם בתוך חשכת הגלות, וראו שאפילו כאשר היו שקועים בחטא, הסתכל השי"ת אל תוך פנימיות ליבם, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יב. ט.) "וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים - אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים", וראה איך באמת אינם רוצים בחטא, וראה ש"שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עוון שיין להם כלל כלל לא, לפי גודל קדושתם משרשם וגודל דקותם ורוחניותם" (ליקו"מ תנינא ז').

ועל כן בימי הפורים מתעורר הכח להאיר ליהודי את כל חשכת הגלות, ומימי הפורים לומד האדם שכל מה שעובר עליו, הכל הוא בהשגחה עליונה, למען הביאו אל התיקון הנצחי, ואין פרט אחד לריק, ולבסוף יראה איך מכל אורך הגלות וההסתרה נעשה רק כבוד שמים (ועין עוד מה שנתבאר ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' פרק ה פסוק א).

וגם אם עכשיו איננו מבין מה שעובר עליו, אך מימי הפורים ילמד שהכל חלק ממערכה שלימה של גילוי כבוד מלכותו יתברך, והכל בהשגחה עליונה, וגם על כל מה שעובר עליו בפשטות נאמר בפסוק "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג ז) וכדברי רביה"ק (ליקו"מ קמא יז) "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל, כמו שאמרו: 'בראשית, בשביל ישראל שנקרא ראשית'. כי 'ישראל עלה במחשבה תחלה', דהיינו שהשם יתברך צפה ההתפארות והשעשועים שיקבל מישראל, כמו שכתוב (ישעיהו מט ג) 'ישראל אשר בך

5 והאריך בזה עוד ב'צדקת הצדיק', וז"ל: (אות רכח) "וענן גדול הוא - כאשר מתגבר עד הלב שכל הרגשות הלב בחשקות וכיסופין רק לרע, וזהו על ידי שמחשיך ומאפיל לגמרי כח רצון הטוב הגנוז בחלל הימני דלב. ועיין (שם) בזוהר 'מה בין עננא לעננא', היינו דבאמת (תהלים יח יב) 'ישת חושך סתרו ועבים רכובר', דאי אפשר להגיע למדרגת אמת הכרה ברורה רק על ידי האפילה קצת ועל ידי החושך הוא מכיר שהשם יתברך נסתר בו. כענין אברהם אבינו ע"ה - 'כלום אפשר לבירה בלא מנהיג' (ב"ר לט א), ומתוך הקושיא עומד על התירוק, ובלא הקושיא והחשכות אין עומד כלל.

וזה ענן גדול שמחשיך לגמרי ואין מניח להתעורר בקושיא ותירוק כלל, עד שגם אור מועט דאמונת הלב נעלם, וזהו מלכות פרס שביקשו להשמיד וכו', כי הלב ממנו תוצאות חיים, וכאשר לב אין הרי זה מבקש להרוג. וזה שאמרו (מגילה יב.) 'מפני שנהנו וכו', ההנאה הוא ההרגשה בלב. רק באמת 'הם לא עשו אלא לפנים', כי באמת הקב"ה לבן של ישראל, שנאמר (תהלים עג כו) 'צור לבבי' (שהש"ר ה ב). רק הוא על ידי ענן גדול המחשיך לרגע וכאשר ישב רוחו ויתפזרו העננים יתראה אור בהיר.

וכתב עוד בר'רסיסי לילה': (אות נח) "ושתיית יין עצמו היא התאוה שבו היה חטא אדם הראשון למאן דאמר ענבים סחטה לו, וכן חטא נח וישכר, וחטא דעשרת השבטים השותים במזדקי יין, כמו שאמרו בשבת (קמז:) 'ובויק"ר (ה ג) 'מחמרא דפרוגיתא'.

אבל בפורים חייב לבסומי והשתיה כדת של תורה ואף על פי ששותה ומשתכר, וזה בכלל אשר שנה ה' כמו שאמרו (פסחים קיג:) 'שלושה הקב"ה אוהבן - שאינו משתכר' ומכלל הן נשמע לאו, לכל לץ היין הומה שכר (משלי כ א), אבל בפורים אין רע, דזהו עיקר קדושת הפורים שנתברר שכל התאוות דבני ישראל הם בקדושה והכל להשם יתברך, וכל מה שעשו נגד זה לא עשו אלא לפנים ולמראית העין".

אתפאר', ובשביל זה ברא את כל העולם. נמצא, שכל העולם כלו נברא רק בשביל ההתפארות שיתפאר בישראל, וזה היה כלל הבריאה, דהיינו שכלל הבריאה היה בשביל כלל ההתפארות שיקבל מישראל. וכן פרטי הבריאה הוא בשביל פרטי ההתפארות של ישראל.

כי יש בכל אחד ואחד מישראל התפארות בפרטיות, שהשם יתברך מתפאר עמו בפרטיות, ואפילו בפחות שבישראל, אפילו פושעי ישראל, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא 'פושעי ישראל', יש בו התפארות פרטי שהשם יתברך מתפאר עמו בפרטיות. וכן בפרטי פרטיות, כי יש בכל איבר ואיבר ובכל תנועה ותנועה של ישראל התפארות אחר, ויש לפעמים שאיזה פחות שבישראל עושה נענוע עם הפאה שלו, והשם יתברך יש לו התפארות גדול גם מזה "עי"ש עוד, ומתבאר שבאמת בכל הבריאה כולה מלובש כבודו יתברך⁶.

ורק לעתיד לבא יראה ויבין הכל וכדברי רביה"ק (סיפורי מעשיות סוף מעשה י', ועיין בעלים לתרופה צ"ח, קכ"ו) "משיח יגיד לישראל כל מה שעבר על ישראל בכל יום ויום, על כל אחד ואחד מישראל בפרט", ודהיינו שבהארת אורו של משיח יתגלה לכל יהודי בפרטות כל הסודות של כל מה שעבר עליו, ויראה את פנימיות הענינים שיש בכל פרט ופרט, ויש להוסיף ולרמז שזה מה שכתוב בספה"ק (בסוד "וימי הפורים אינם בטלים") שבימי הפורים מתגלה אורו של משיח, היינו שמתגלה בבריאה איך השי"ת מנהיג את הבריאה כסדר וכו', אשר רק במגילת אסתר מצינו גילוי כזה, וכנ"ל [ועיין עוד בלשונו של מוהרנ"ת בזה (ליקוטי הלכות הל' תענית הלכה ד' אות כ' ⁷)].

6 ובמקו"א כתב (תנינא לט) "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ' (תהלים מו). כי באמת הדבר נפלא ונורא מאד, אשר ברא השם יתברך את כל הבריאה, שיש בה כמה וכמה דברים נפלאים ונוראים הרבה מאד מאד, מה רבו מעשי ה'! ואפילו בזה העולם לבד עצמו נפלאות ה', אשר ברא דוממים וצומחים וכו', ומי יוכל לשער גדלות ה' שיש בבריות של זה העולם, מכל שכן שאר העולמות, והכל כאשר לכל לא נברא אלא בשביל ישראל, וישראל בעצמן עקר בריאתן בשביל בחינת שבת שהוא התכלית. כי שבת הוא תכלית מעשה שמים וארץ, שהוא בחינת עולם הנשמות (הקדמת הזהר דף א', וזהר תרומה קל'), שהוא עולם שכולו שבת, ושם ישיגו את השם יתברך כראוי, בלי שום מסך המבדיל ובלי שום מונע, כי אז יהיה נעשה אחדות גמור וכל אחד יהיה מראה באצבעו 'זה ה' קוינו לו', כמאמר רז"ל (תענית לא), וזהו התכלית שבשביל זה ברא השם יתברך את כל הבריאה כולה".

ובמקו"א כתב (שם תורה עב) "כי כל העולם נברא בשביל הכבוד, כמו שכתוב (ישעיה מג) "לכבודי בראתיו" וכו', היינו בשביל כבוד השם יתברך. כי יש כבוד פרטי לכל מאמר ומאמר של העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אשר בשביל אותו הכבוד היה זה המאמר, שעל ידו נברא חלק פלוני מהבריאה. נמצא שכל מאמר ומאמר יש לו כבוד מיוחד, שבשביל זה הכבוד היה אותו המאמר. כי זה המאמר שבו נברא חלק פלוני מהבריאה, היה בשביל כבוד זה כדי שיעצב כבוד זה להשם יתברך. וכן מאמר אחר שבו נברא חלק אחר מהבריאה, היה בשביל כבוד אחר - שיעצב אותו הכבוד להשם יתברך, וכן כל המאמרות כולם היו רק בשביל כבוד השם יתברך, אשר בשביל זה נברא העולם כנ"ל".

7 וז"ל: "וזהו בחינת גודל המצוה של קריאת המגלה. כמו שהפליגו רז"ל במעלתה, שאמרו שמבטלין הכל בשביל קריאתה, כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם, הכל בטלין בשביל קריאת המגלה. ואין לך מצוה שאינה נדחית מפניה וכו', כי זהו עיקר החידוש הנפלא של פורים שהוא גדול מכל המועדים בבחינה זאת וכו', עד שזכו על ידי זה לחדש ספר קדוש ונורא כזה, שהוא המגלה הקדושה, שהוא פרסומי נסא שמפרסמת ומגלית השגחתו יתברך עלינו בכל עת אפילו בעת ההסתרה שבתוך ההסתרה שהוא בעת תוקף מרירות הגלות בעוונותינו הרבים שאפילו אז הוא יתברך אל מסתתר, והוא יתברך מסתיר עצמו

ימי הפורים - השורש לעבודת בני ישראל בקריעת ים סוף

ואחר שנתבאר ששורש גילוי אור ה' בתוקף ההסתרה בבריאה הוא מימי הפורים, וזה ביאור דברי רביה"ק שעכשיו כל ההתחלות הם מפורים, יש להוסיף בזה רמז נפלא מדברי השו"ע, שהנה כתב השו"ע סימן לקביעות המועדים באותיות א"ת ב"ש, וידועים דברי הספה"ק שקביעות הרגלים אינו רק סימן לידע מתי יחול כל רגל, אלא שהסימן מבטא את השייכות הפנימית בין המועדים, וכמו שרמזו בזה הרבה בספה"ק (ועי' פמ"ג או"ח תע"ג, והארכנו בזה בשיחות חנוכה) ⁸.

וזה לשון השו"ע (או"ח תכ"ח ס"ג) "סימן לקביעת המועדים: א"ת ב"ש, ג"ר ד"ק, הייץ ו"ף, פירוש: ביום ראשון של פסח יהיה לעולם ט"ב וכו', ביום ו' - בו פורים שעבר", והנה מצינו שינוי בין כל הסימנים לסימן של קביעות של פורים, שבעוד כל הסימנים הם על להבא, (- "ביום ראשון של פסח יהיה לעולם ט"ב") הסימן של פורים הוא על שם העבר, (ביום ו' - בו פורים שעבר) וצ"ב.

ומשגיח עלינו לטובתינו אפילו בעת תוקף הצרה בדרכים נפלאים ונוראים מאד מאד אשר אין כל בריה יכולה לעמוד על זה. כי לכאורה קשה מה קול הרעש הזה שהפליגו רז"ל בתוקף הנס של פורים שהוא גדול מכל הנסים, כמבואר בדבריהם ז"ל, הלא בנס של פורים לא היה שום שנוי הטבע כמו שהיה בנסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף שראו הכל שדוד המערכות ושנוי הטבע כזה על ידי העשר מכות שהביא על מצרים וקריעת ים סוף וכו'. ואם כן מפני מה הנס של פורים גדול מכל הנסים. אך באמת הנסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה היו נסים גדולים ומופתים נוראים מאד שעל ידיהם נתגלה אלקותו יתברך בעולם וכו', וכן בשאר הנסים והמופתים הנוראים שכלם לא היו כי אם באותו העת ששימש הנס, אבל אחר כך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בחסדו ומסתיר את עצמו בתוך הטבע, רק כל ימי משה רבנו עשה השם יתברך על ידו מופתים נוראים אין מספר שהיו שנוי הטבע מאד כדי לפרסם ולגלות אלקותו יתברך על ידו.

אבל בנס של פורים לא היה שום שנוי הטבע ואף על פי כן ראינו על ידי זה עוצם נפלאות השגחתו יתברך עלינו בכל עת אפילו בעת תוקף ההסתרה מאד שגם אז נפלאותיו ומחשבותיו יתברך עלינו בכל עת ורגע כמו שרואים בסיפור הנס של פורים מי שמשים לבו היטב לזה מתחילת המגלה עד סופה וכו', ובכל זה אנו רואים איך נפלאותיו ומחשבותיו אלינו בכל עת, אפילו בתוקף ההסתרה ועל כן זה הנס של פורים גדול מכל הנסים, כי על ידי זה רואים עוצם השגחתו יתברך תמיד, ובודאי כל מה שנעשה עמנו גם עתה בדורות הללו הכל לטובתנו וכו'.

הכלל, שעיקר החידוש של פורים הוא שרואים על ידי תוקף הנס הזה עצם השגחתו יתברך עלינו בכל עת, אפילו בתוקף ההסתרה שבתוך הסתרה, אפילו בתוקף מרירות הגלות, אף על פי שאין רואים שום שנוי הטבע, אף על פי כן השם יתברך מסתיר את עצמו בכל הצרות והמניעות והיסורים בדרכים נפלאים לטובתנו לחיותנו כיום הזה עד אשר תצמח קרן ישראל ויבוא משיח צדקנו ואז נבין ונראה כל מה שסיבב השם יתברך עמנו בנפלאותיו לטובתנו אפילו בתוקף מרירות הגלות בגוף ונפש וממון. והכל בדרכים נפלאים ונוראים שאי אפשר להשיגם כלל באופן שיהיה נשאר הבחירה לכל אחד ואף על פי כן גדולי הצדיקים מכניסים עצות נוראות והתעוררות התשובה לזעוק להשם יתברך ולהתחנן אליו תמיד עד שגומרים בכל עת מה שצריכים, עד אשר תצמח ישועת ישראל לעין כל וכו'.

8 קדושת לוי (פ' אמור): "וזהו שנרמז בסימן מן פסח א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ על ימים טובים הבאים ו"פ מורה על פורים שעבר, ונבין למה מורה על כל יום טוב להבא ועל פורים על עבר, כי מבואר ברמב"ן הקדוש פרשת בא בסופו וכו'". וע"ע מה שרמזו באותיות הא"ת ב"ש דקביעות המועדים בעבודת ישראל (ליו"ט שני של פסח) ובמי השילוח (פרשת כי תשא).

ויובן בהקדמת בירור המציאות שהיה בזמן יציאת מצרים, הנה עם ישראל יצאו ממצרים, ובמשך מספר ימים היה להם השגות אלוקות באופן של גדלות המוחין וחירות, שהרי יצאו משעבוד מצרים לחרות עולם, והשי"ת בחר בהם להיות לו לעם סגולה, וכך היו הולכים בהרגשה נפלאה ומרוממת, עד שהגיע היום הששי של פסח, כאשר הגיעו אל גבול ים סוף ומצרים רודפים אחריהם, והיו נתונים במצור ובמצוק, כדברי חז"ל (ילקוט שמוות פרק י"ד רמז רלב) "למה היו ישראל דומין באותה שעה, ליונה שברחה מפני בן הנץ, ונכנסה לנקיק הסלע, והיה הנחש נושף בה - אם תכנס לפנים וכו' יצתה לחוץ הרי בא בן הנץ לתפשה, כך היו ישראל דומין באותה שעה הים סוגר ושונא רודף".

וכמו שמפורש בפסוקי התורה באיזה מצב היו אז עם ישראל (שמות י"ד) "ויצעקו בני ישראל אל ה'. ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים. הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו במדבר", הרי שלראשונה מאז שהתחיל יצירת ולידת עם ישראל הגיעו כלל ישראל ביום הששי של פסח למצב של קטנות, וידועים דברי האריז"ל אודות ה'יחוד בקטנות' שהיה בזמן קריעת ים סוף (עי' שעה"כ דרושי חג הפסח דרוש י"ב).

אך אדרבה, דיקא על ידי זה שצעקו בני ישראל להשי"ת, ונכנסו לים במסירות נפש, זכו לקריעת ים סוף, עד ש"ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל" (מכילתא שמות טו ב) הרי שדיקא על ידי שירדו בני ישראל אל ההעלם וההסתרה, ומשם צעקו לה', זכו להשגות גדולות יותר ממה שזכו קודם לכן.

וכל זה היה ביום הששי של פסח, ועתה יאירו עד למאד דברי השו"ע "ביום ו' - בו פורים שעבר", שכן הכח של כלל ישראל בעבודת גילוי השי"ת דיקא בתוך הקטנות, אשר היה לראשונה בבריאה (אצל עם ישראל) ביום הששי של פסח - שורש כח זה בבריאה הוא מימי הפורים, אשר אז מתגלה בבריאה הכח לגילוי אור השי"ת בתוך עומק ההסתרות, ועל כן שאר החגים והמועדים תלויים ועומדים בימי הפסח, אשר הוא ההתחלה לכל המועדים, אך עבודה זו של גילוי ה' בגלות ובקטנות שרשו בימי הפורים, ועל כן התחלה זו היא דיקא מפורים, ואפילו העבודה שהיה לכלל ישראל בזה בפסח, דהיינו ביום ששי של פסח - שורש עבודה זו בבריאה היא בפורים (שעבר), וכנ"ל.

וזוה מה שכתוב בספה"ק שבמגילת אסתר לא נכתב להדיא שם ה', ורק נרמז בראשי תיבות ובסופי תיבות, שכן עיקר הארת המגילה הוא לגלות את מציאות ה' דיקא בתוך ההסתרה וההעלמה, במקום שלא רואים להדיא את אור ה', ודיקא שם מוטל על היהודי לגלות את ההסתרה, למצוא שם את אור ה' המאיר לו בתוך תוקף חשכת הגלות.

בפורים התגלה העבודה של כלל ישראל 'לחפש' בבריאה את גילוי כבוד מלכותו, דהיינו, הבריאה בחיצוניות נראית כהעלמה על כבוד שמים, ואין ניכר בו שם ה' באתגליא, והתפקיד של היהודי הוא לגלות את ההסתרה, ולמצוא גם בתוך ההעלמה וההסתרה את אור השי"ת, וכן הוא גם במציאות הבריאה ביום הפורים, אשר למתבונן מהצד בחיצוניות נראה כחוסר סדר, ולעתים נראה ברחוב מצב של בוקה ומבולקה וגו' (נחום ב יא), אך למתבונן בעין אמת, יראה שהכל לשם שמים, ואזי מתגלה פנימיות רצוניתיהם של ישראל.

(ובמקו"א ביארנו באופן נוסף מדוע לא נכתב שם ה' במגילה, והשייכות של כל זה לשיר השירים, שגם שם לא נזכר שם ה', ועיין עוד ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' פרק ט פסוק ט בענין מה שלא נזכר שם ה' בכל פרשיות מקץ עד ברכת יעקב אבינו לזן בפי' ויחי, השייך לעניינו).

תפקיד היהודי בבריאה - לגלות את ההסתרה

והנה בפורים התגלה בבריאה הארת השי"ת גם בתוקף ההסתרה וההעלמה, אך באמת זה עיקר העבודה בכל הבריאה כולה, לאורך כל השיתא אלפי שנים של הבריאה, עיקר הבריאה היא לגלות את השי"ת דיקא מתוך החושך וההעלמה, אשר כל בריאתם היה למען יהיה מקום בחירה, מקום העלמה, ומשם יגלוהו בני ישראל, וכפי שהאריך בזה אדמוה"ז נבג"מ בשער היחוד והאמונה (פרק ז).

שהרי אפילו ה'עולמות העליונים' קרויים 'עולמות' - מלשון העלמה והסתרה (כמש"כ בכל הספה"ק), וכל העולמות כולם הם העלמה והסתרה על כבוד מלכותו יתברך, אלא שכל שהעולם יותר נמוך ההסתרה גדולה יותר, ובפרט בעולם העשיה התחתונה, הנקרא בספה"ק (שער הקדושה למהרח"ו ז"ל) 'כולו רע', כיון שאין ניכר בו כלל אורו יתברך באתגליא, אך באמת אדרבה, ככל שהעולמות יותר תחתונים וגשמיים, מתקיים בהם יותר ויותר יעוד הבריאה "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" (תנחומא נשא), וזה נעשה על ידי שהיהודי עובד את השי"ת כאן למטה, ומגלה שבבריאה שבאמת כל הבריאה כולה איננה אלא כלי להאיר את אורו יתברך, ומגלה ש'כבודו מלא עולם'.

וניתן עוד אותיות בזה: הנה נראה בהסתכלות חיצונית - שהשי"ת מוריד לעולם הרבה נשמות, ואין לכל אחד תפקיד מסוים ופרטי, אלא רק באופן מקיף - כל אחד מגיע לעולם ועליו לקיים תומ"צ וכו', ואח"כ יקבל שכר ועונש על מעשיו בב"ד של מעלה, ואף שכל זה אמת, אך יש עוד להוסיף בזה, שבאמת כל אחד ואחד מגיע לבריאה עם תפקיד מסוים ופרטי, ניצוצות שעליו לברר 'בפרטיות', לכל אחד יש את המקומות העלמה והסתרה השייכים לשורש נשמתו, אשר רק הוא יכול לגלות במקום זה את השי"ת, ובשביל זה ירד לעולם.

הבריאה כולה היא כאותו טבלא [‘תשבץ’] אשר בה כתובים הרבה אותיות באופן מפורז, ועל האדם לחפש בתוך הטבלא תיבות שונות, כמו כן האדם מגיע לעולם הזה כדי להעלות ולברר את הניצוצות השייכים לנשמתו, אשר מפוזרים בתוך אותה טבלא.

אך יש שני חילוקים בין אותה טבלא לבין מציאות חיי האדם ועבודתו בבריאה, שהנה באותו טבלא כתוב בדר"כ מתחת לטבלא את התיבות שצריך לחפש, משא"כ בעבודתו של האדם את קונו בבריאה, לעולם לא יוכל לדעת בדיוק את עבודתו, ואף שיש סימנים שונים כפי שנתנו צדיקים כנודע, אך כל זה הוא באופן כללי, ולעולם לא יוכל האדם לידע בדיוק את מקום העבודה אשר מצפים ממנו, רק האדם צריך לעשות את שלו בתורה ומצוות וכו'.

ועיקר החילוק שיש בין אותה טבלא לעבודת האדם את קונו בבריאה, שבאותה טבלא האדם יודע שכל האותיות מעורבבות, ועיקר מגמת פניו הוא לחפש את האותיות המסתתרות, אך בעבודת ה' אין זה כך, שהרי מציאות הבריאה נראית כל כך 'מציאות יש', והאדם יכול לחיות בעולם הזה עשרות שנים ולא לידע כלל וכלל שהוא נמצא בעיצומו של חיפוש ובירור, מציאות הבריאה הפשוטה מסתירה את העולם הפנימי.

והרי זה ממש דברי רביה"ק מידי דברו בעבודת ימי הפורים: (ליקו"מ קמא תורה נו) "כי יש שני הסתרות. וכשהשם יתברך נסתר בהסתרה אחת גם כן קשה מאד למצאו. אך אף על פי כן כשהוא נסתר בהסתרה אחת אפשר ליגע ולחפור עד שימצא אותו יתברך, מאחר שידע שהשם יתברך נסתר ממנו. אבל כשהשם יתברך נסתר בהסתרה תוך הסתרה, דהיינו שההסתרה בעצמה נסתר ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו אזי אי אפשר כלל למצוא אותו מאחר שאינו יודע כלל מהשם יתברך.

וזו בחינת (דברים לא) "ואנכי הסתר אסתיר", דהיינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר. ואזי בודאי אינו יכול למצוא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו יתברך, כי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתר כנ"ל, אבל באמת אפילו בכל ההסתרות, ואפילו בההסתרה שבתוך הסתרה, בודאי גם שם מלוכש השם יתברך. כי בודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל. ועל כן בודאי בכל הדברים, ובכל המעשים, ובכל המחשבות, מלוכש שם השם יתברך כביכול⁹.

9 ובמקו"א כתב (קמא קלג) "שמעתי בשם הבעל שם טוב, שאמר אוי ואבוי, כי העולם מלא מאורות וסודות נפלאים ונוראים, והיד הקטנה עומדת בפני העינים, ומעכבת מלראות אורות גדולים".

סוד 'דילוגי אותיות' והארת ימי הפורים

ויש עוד לבאר סוגיא זו במשל נפלא מענין 'דילוגי אותיות', אשר שורש גילוי זה בתורה כבר נזכר ברמ"ק בספרו פרדס רמונים (שער ל' פרק א') ובדור האחרון נפתח פתח זה באופן נפלא ונרחב עד למאד (על ידי אחד מגדולי ישראל בדור העבר), ונבאר מעט מה שנתחדש בחכמה זו, שהנה יש אדם הבקיא בכל התורה כולה בעל פה ממש, אך על ידי סוד דילוג אותיות מתגלה לו גילויים חדשים עד אין מספר, עד שמבין שכל מה שידע עד היום הוא כעין וכאפס לעומת מה שעדין איננו יודע, שהרי כעת רואה שכל אות ואות בתורה יכולה להרכיב תיבות נוספות, עד אין מספר ממש - על ידי שתתחבר לשאר תיבות שבתורה, ואין גבול וקץ למנין הצירופים שאפשר לעשות בתורה, (וכעין מה שמצינו בספר תיקוני זוהר, הסובב והולך אודות צירופי תיבת 'בראשית', ומתגלה איך אפשר לצרף תיבה אחת פעמים רבות).

וכך הוא ממש במציאות העולם, אשר נראה בחיצוניות כל כך מיושב ומסודר, והאדם יכול להסתכל על כל הבריאה כולה בהסתכלות חיצונית ו'נפרדת', על כל מעשה וענין לגופו, אך המגילה מלמדת את עם ישראל להסתכל על המגילה באור של 'נעוץ סופו בתחילתו', סיפור המגילה הנקרא בקריאת המגילה בכמחצית השעה התפרס על כמה וכמה שנים, ולולא שכתבו את המגילה וחיברו בין הדברים - היינו יכולים להסתכל על כל פרטי המגילה באופן אחר לגמרי, באופן של אוסף צירופי מקרים שארעו בשושן הבירה.

(ובמקו"א נתבאר שזה סוד תורה שבעל פה אשר שורש גילוייה היה בפורים, כעין מה שנתגלה בדילוגי אותיות, שכל אחד יכול לצרף באופן אחר, ואין זה סתירה לדילוג של חבירו, כך הוא בתורה שבעל פה, שלכל אחד ואחד יש את השביל והדרך שלו וכו').

במגילת אסתר אנו רואים מעשיות שונות, אשר בחיצוניות נראה שאין קשר בין מעשה אחד לרעהו, אך המגילה מלמדת את האדם להוסיף את הא' - 'אלופו של עולם' לכל פרטי המעשה, לר'אש, ת'וך, ס'וף, של המעשה, ומזה נהיה צירוף 'אסתר' - 'א' סתר', [והארכנו עוד (במקו"א) שזה שורש השם 'פורים', מלשון 'פירור', שעל האדם לבטל את ההעלמה והסתרה - את החיצוניות, וממילא יתגלה הענין והסוד הפנימי].

וזה סוד סיפור 'סיפורי מעשיות', שכתב רביה"ק (ליקו"מ קמא ס') "כי יש בני אדם שישנים את ימיהם, ואף שנדמה להעולם שהם עובדים את השם, ועוסקים בתורה ובתפלה, אף על פי כן כל עבודתם אין להשם יתברך נחת מהם. כי נשאר כל עבודתם למטה, ואין יכול להתרומם ולהתעלות למעלה וכו', וכשרוצין להראות לו פניו, ולעוררו משנתו, צריכין להלביש לו את הפנים בספורי מעשיות" (ועיין בהרחבה בקונט' רב חסד בענין זה).

על ידי ש'מספרים מעשה' מחברים את כל החלקים שהיו נראים כנפרדים אחד מהשני, והאדם רואה איך הכל מעשה אחד ארוך, ובזה מתעורר האדם משנתו בבריאה, וכמו שמדובר כסדר בענין 'שער הגלגולים' להאריז"ל, שעל ידי שעוסקים בסודות אלו משתנה לאדם בעומק נפשו כל ההסתכלות שלו על הבריאה, לפתע מתחיל להבין את השייכות והקשר בין ענין אחד לרעהו, מבין שההסתכלות על הבריאה היא הרבה יותר גדולה ורחבה ממה שנראה לו בחיצוניות ובפשטות.

והכח לספר מעשיות ולחבר את כל הבריאה כולה כאחד הוא מימי הפורים, בו נתגלה שכל מה שהיה נראה כפרטים שונים במשך שנים רבות, באמת הכל היה תכנית אחת ארוכה, והכל היה מאהבתו של מקום לכלל ישראל, עד שהשגיח עליהם להחיותם ולקיימם גם בהסתרה שבתוך ההסתרה, וכשנפלו להיכן שנפלו.

נעוץ סופו בתחילתו - מגילת אסתר ו'בראשית ברא אלהים'

הנה אמרו חז"ל (יומא כט.) "אמר רב אסי, למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך - מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים", נמצא שבמדת מה מגילת אסתר הינה סוף הכתובים, והנה האריכו כסדר בספה"ק לקשר סוף התורה לתחילתה, וכמו כן בנידו"ד, שיש לקשר את תחילת התורה - "בראשית ברא אלהים" לסיפור המגילה, שהתורה הקדושה פותחת בתיבות "בראשית ברא אלהים", וידוע מה דאיתא בספה"ק ש'אלהים' היינו שם ההסתרה וההעלמה (בשונה משם הוי"ה המורה על גילוי) והפסוק אומר שתחילת כל הבריאה כולה היה שהשי"ת ברא העלמה והסתרה (ואין כאן המקום ליכנס בענין סוד הצמצום, שהוא סוד ההעלמה וההסתרה).

אך כלל ישראל מחבר את המגילה לתחילת התורה, וכשם שבכל המגילה כולה מתגלה שגם בתוך כל ההסתרות [-שם אלהים] באמת גם שם נמצא השם יתברך, וכל ההעלמה הינה רק למען הבחירה והעבודה, כך הוא באמת בכל הבריאה כולה, הנכללת ונרמזת בתחילת הבריאה - 'בראשית ברא אלהים', הרי שבאמת בכל הבריאה כולה מתגלה אור המגילה, אור של 'המגיד מראשית אחרית' (ישעיה מו י), והשי"ת שורה ושוכן בתוך כל ההעלמות וההסתרות.

ויש להוסיף בזה רמז נפלא, שידוע מש"כ האחרונים (בס' 'תורת חמ"ד' לגרמ"ו זצ"ל) שמנין אותיות המגילה הינם י"ב אלפים ק"י, וכתבו לרמז בזה, שהנה כשנספור מהאות א' הראשונה בתורה, דהיינו מהאות א' שבתיבת 'בראשית' את מנין האותיות הנ"ל נגיע לאות ס', וכן כשנמנה שוב מנין אותיות הנ"ל נגיע לאות ת', ואח"כ לאות ר', עכ"ד, ואחר כל האריכות הנ"ל יתבאר עומק הרמז בזה, שהנה נמצא שמיד מהתיבה הראשונה בתורה מתחיל הארת המגילה, ובדיוק בדילוג של אותיות המגילה, ודהיינו שמתגלה מיד בתחילת התורה אור המגילה, גילוי ההסתרה, וככל האריכות הנ"ל בסוד 'נעוץ סופו בתחילתו' ו'המגיד מראשית אחרית'.

פרק ב

ההכנה לפורים על ידי התבוננות במגילת אסתר

הקושי לחיות בעבודה זו למעשה, ובפרט בקריאת המגילה

הנה נתבאר בארוכה שימי הפורים הם השורש לכל ימות השנה לגלות את ההסתרה, להאיר את אור ה' בתוך פשטות הבריאה, בתוך כל ההעלמות וההסתרות, בכל יום הפורים בכלל, ובשעת קריאת המגילה בפרט [כדברי חז"ל (מגילה יז.) "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", דהיינו שהעבודה להאיר את הארת המגילה לכל אחד ואחד הוא בשעת הקריאה].

אך רואים בחוש, שכאשר מגיע האדם לימי הפורים, ובפרט בשעת קריאת המגילה, קשה לו עד למאד לעסוק בעבודה זו, 'לחיות' את המגילה, ולהאיר את כל מציאות חייו והעובר עליו באור המגילה, ויש כמה וכמה גורמים לכך, ונבאר בס"ד את סיבת הקושי בזה בארוכה, והנה עצם העסק בקושי הוא כבר כחצי תשובה, כמאמר העולם 'שאלת חכם חצי תשובה' (עי' שלה"ק שער האותיות ענוה) ונבאר בס"ד את דרכי העבודה בזה למעשה, ועל ידי זה יוכל האדם לחבר את כל העובר עליו לאור המגילה, ולא יהיה בבחי' 'הקורא את המגילה למפרע'.

הנה בכל דבר ודבר בעבודת ה' יש לעתים לאדם התעוררות גדולה קודם קיום המצוה, אך בשעת קיום הדבר בפועל יש לאדם קושי וכדו', וכמו שרמזו צדיקים בדברי הפסוק (תהלים מב) "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי, מתי אבוא ואראה פני אלהים", וביארו צדיקים שדוד המלך מבקש שגם כאשר 'אבוא ואראה', דהיינו בשעת קיום המצוה בפועל, יהיה לי את אותו ההרגשה של 'צמאה נפשי לאלוהים' שהיה לו קודם המצוה.

שהנה כל זמן שהאדם עוסק בהארות ש'הולכים לבוא' הוא מצייר 'ציור' מסוים בדעתו, איך יהיה אז הרגשתו וכו', וכן יכול להאמין שאכן יזכה אז לקבל אורות אלו וכדו', אולם כאשר האדם עוסק במצוה גופא, והכל סביבו כל כך גשמי ו'מציאותי', קשה לאדם להתחבר להארות וללימודים שלמד קודם לכן, ולהאמין שעכשיו ממש הכל נעשה (והארכנו בזה בשיחות בענין 'מחית עמלק', שעיקר העבודה היא דיקא ב'הוה', לא ב'עבר' ולא ב'עתיד').

וכמו המשל שמביא ה'בן איש חי' (בספרו 'נפלאים מעשיך') על האב שרצה ללמד את בנו להנהיג ספינה - ועשה דמות ספינה קטנה מנייר, והראה לבנו איך להשיטה בתוך קערה מלאה מים, וחשב שבכך ילמד הילד את אומנות הנהגת הספינה הגדולה במי הים האדירים. אך לאחר מכן, בהגיעם אל הים האמיתי, אבדו עשתונות הילד ולא ידע נפשו מרוב פחד ובהלה, כי בהיותו בביתו, היה הוא עצמו 'חוץ' להספינה, ואילו כאן נצרך להשיט את הספינה כשהוא 'בתוכה'.

וכך הוא ממש בנידו"ד, שכל זמן שאין האדם עסוק במצוה גופא הוא יכול לצייר במוחו ציור מסוים ולחשוב מחשבות שונות, אך כשמגיע הדבר כפשוטו, וצריך לחבר את המחשבות (ה'אורות') לתוך המציאות הגשמית הפשוטה שבה הוא נתון כרגע (ב'כלים') אזי קשה הדבר עד למאד, שהרי הוא רואה בעין גשמית את כל הסובב, והכל נראה כל כך גשמי ו'מציאותי'.

ואם כך הוא בכל ענין וענין, הרי שעל אחת כמה וכמה בעבודת ימי הפורים, אשר קודם פורים האדם מתכונן ומתבונן בישוב הדעת ושלות נפש, אך בהגיע ימי הפורים, האדם טרוד בכל ההכנות למצוות היום, מצות משלוח מנות ומשתה ושמחה, ובפרט בזמן קריאת המגילה, שצריך חיזוק גדול לכוין לשמוע מפי הבעל קורא את כל התיבות (כפי שהזהירו בפוסקים), ובפרט שהאדם אחרי יום שלם של תענית (בפורים דפריים), ואמרו חז"ל (ב"ב יב:) "קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות" ואין לו כלל ישוב בדעת, וכל רגע נכנס אדם נוסף ומבקש לזכותו במצות 'מתנות לאביונים' (וידועים דברי הבעשטה"ק בזה), ובפרט כאשר טפלי תליא ביה, והם מבקשים את עזרתו וכו', ובמשך כל זמן הקריאה יש סביבו מהומה ועסק מענין מחית המן וכו', וממילא לפעמים אין האדם מיושב על מקומו, וממילא כל כך קשה לו להתחבר למעשה המגילה, ולהארת ימי הפורים.

אך עיקר העבודה בזה הוא להתחבר למציאות האמיתית כפי שהיא, שיסתכל האדם על האמת לאמיתה, שלמרות שנראה לו המציאות כפי שהיא נראית כאן למטה - באופן גשמי של העלמה והסתרה, אך יתבונן האדם על המציאות הפנימית והאמיתית של הבריאה, שאכן אכן כעת נעשה כל מה שלמד, ומתעוררים כל אותם הארות, ומאיר בפשטות יסוד אבא בבי"ע, (והארכנו בזה עוד ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' בדברי המן וכל זה איננו שוה לי' - פרק ה פסוק יג).

ובפרט ביום טוב פורים, שאז עיקר העבודה להשליך את הדעת, ולעלות אל המקום שלמעלה מן הדעת - 'עד דלא ידע', ודבר זה נעשה במשך כל יום הפורים, ולא רק בשעת שתית היין, במשך כל יום הפורים מסתכל היהודי על הבריאה בהסתכלות פנימית, מצד המציאות האמיתית, וכעין מש"כ ביושר דברי אמת (אות נו) שהארת תפילת ראש השנה מתחיל כבר מתחילת התפילה, ולא רק בהוספות של ראש השנה וכו'. [וכעין דברי חז"ל (ע"ז כז.) "קונם שאני נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל", שכן הישראל בעצם מציאותו הוא מהול].

וכאן המקום לעורר פרט נוסף, שיש העוסקים בפנימיות התורה שנים רבות ועדיין אינם מרגישים שאכן לימוד זה משפיע עליהם ומתחבר למציאות חייהם, ועודם ממתנינים שלפתע פתאם יתחיל להאיר עליהם האור, כאותו נער הפותח את הדלת ב'שפוך חמתך' ומצפה שיראה לפתע את אליהו הנביא, והכל מטעם הנ"ל, שהאדם לומד דברים גדולים ועמוקים, אך עדיין לא נכנס בשערי תורת הסוד, והוא: שיאמין האדם שהכל תלוי בו, וכל מה שמיחד ומכוון, הכל

נעשה על ידו בפועל ממש, ואין זה רק 'בחינות' ודברים נשגבים ועמוקים, אלא הכל נעשה בפועל ממש במציאות חייו הפשוטים והגשמיים.

וכמו שאמר רביה"ק (ליקו"מ תנינא קכ) בענין התפילה עם כוונות, שעיקר הכוונות הוא דוקא באופן שאצלו זה הפשט הפשוט, וזה לשונו "אחד מאנשי שלומנו ספר לי, שהיה מדבר עם רבינו ז"ל בעבודת השם כדרכו, והבין רבינו ז"ל שהוא עוסק קצת לכוין כוונות בתפלתו, והקפיד עליו רבינו ז"ל מאד, ואמר לו שלא יעסוק עוד בזה, ולא יתפלל עם כוונות, רק יכוין פרוש המלות כפשוטו. [אף על פי שזה האיש למד כתבי האריז"ל על פי פקודתו, אף על פי כן לא רצה שיתפלל עם כוונות כלל]. ואמר לו רבינו ז"ל, שמי שאינו ראוי לזה, כשמתפלל עם כוונות הוא כמו כישוף וכו', ואצל הצדיקים האמיתיים הגדולים במעלה, אצלם כל הכוונות של האריז"ל וכו' הם פירוש המלות, שבפירוש המלות שלהם כלולים כל הכוונות".

ודבר זה הוא יסוד גדול והקדמה יסודית לכל עסק הכוונות ופנימיות התורה, שיש לידע שהכל תלוי בגודל האמונה שיש לאדם במה שמכוין ועוסק בפשטות, ועל ידי זה יהיה אצלו הכל פשוט ו'מציאות', ולא 'בחינות' רחוקות ממנו.

וככל שהאדם יאמין בכל מה שלומד ועוסק בפשטות, שהכל נאמר עליו כפשוטו, והכל נעשה על ידו, על ידי זה יוכל לחבר ולקשר את העובר עליו גם להארת ימי הפורים, גם כאשר איננו מיושב על מכונו ומקומו בשלימות, אחר שהארת ימי הפורים עם כל רמזיהם וסודותיהם יהיו אצלו מציאות פשוטה ומציאותית.

ומענין לענין באותו ענין - יש לעורר ולעמוד בקושי נוסף קיים בפרט אצל אלו העוסקים בפנימיות התורה, אשר לא די להם בכך שדרשו חז"ל (חולין קלט:): אודות "המן מן התורה מנין", אלא עוד לומדים בספה"ק (ע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פרק ו) אודות כך ש'מרדכי ואסתר' בגי' תתקל"ו, כמנין י"ג פעמים שם ע"ב וכו', וכן לומדים עוד ועוד סודות התורה בפנימיות דברי המגילה, ולעיתים דוקא מתוך כך מרחיק האדם את עצמו מכל מה שלומד, שנעשה הכל 'בחינות' ו'ענינים', שהרי למד על כל המגילה סודות גדולים ועמוקים, ומרגיש שהמעברים שעוברים עליו הם דברים פשוטים ו'מציאותיים', וממילא אינו מצליח להאיר מאור המגילה על חייו בפשטות ובתמימות, בחינת 'מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו הקלת עליו בסופו'.

ועל כן יש לאדם להתבונן בסיפור המגילה בפשטות, במדרשי חז"ל על המגילה, ולפני שיכנס בשערי סודות התורה ופנימיותה יהיה ברור אצלו מציאות ההסתרה וההעלמה שהיה בפורים, וגודל הנס שהיה שם, כפשוטו ממש, ואח"כ יכנס עוד בשערי סודות התורה ופנימיותה, וכלשונו של מוהרנ"ת (ליקו"ה הל' תענית הלכה ד אות כ) "כמבואר בסיפור המגלה הקדושה שצריכים

לשום לב בפשיטות לתוקף הנסים הנפלאים האלה שעשה השם יתברך עמנו אז, וכמו כן הוא מתנהג עמנו בחסדו בכל דור ודור", ולהנ"ל יתבאר עומק דבריו, שכאשר יתבונן האדם וישים "לב בפשיטות לתקף הנסים הנפלאים האלה שעשה השם יתברך עמנו אז", ממילא יוכל להבין ש"כמו כן הוא מתנהג עמנו בחסדו בכל דור ודור", וכפי שיבואר עוד בסמוך בארוכה.

הצורך בהתבוננות במעשה המגילה

ויש עוד להתבונן בנקודה נוספת, אשר גורמת לאדם להסתכל בעיקר על הנס שארע בפורים, ואינו שם אל ליבו לעומק הגזירה והצרה שהיה שם בפשטות, ועל ידי זה קשה עד למאד לאדם להתחזק למעשה מסיפור המגילה, ולחבר את כל מציאות חייו לסיפור המגילה, ולגילוי השי"ת בתוך ההסתרה וההעלמה שנתגלה במגילה.

שהנה כל אחד ואחד מאיתנו כבר מכיר את סיפור המגילה מילדותו, ומיד כשמתחילים לקרוא את המגילה כבר יודעים מה היה הסוף, ודין גרמא שהרבה נשאים באותה הסתכלות על מעשה המגילה שהיה להם בקטנותם, ומעודם לא התבוננו בעומק במעשה המגילה על פי דברי חז"ל בגמ' ומדרשים, וממילא לא נראה להם שאכן היה שם ממש 'הסתרה והעלמה', שהרי מיד כשמתחילים לקרוא על הגזירה הם כבר 'אוחזים' בהמשך - בנס שארע שם וכו'.

וגם כאשר לומד את דברי חז"ל, לעתים נעשה הכל במרוצה מתוך הרגל ועם 'חידושים', ולא מתבונן בעומק ההעלמה שהיה שם, ועל דרך משל: בכך שאסתר נבחרה להיות המלכה של אחשורוש, נראה לאדם שהוא בשורה טובה (כמו שרואים ב'סוף מעשה במחשבה תחילה') ואכן יש הקוראים פסוק זה (פרק ב פסוק יז) בניגון של שמחה וישועה, ואכן באמת היה בכך נס, שהרי זה היה הפתח לישועה שהיה אחר כך, אך מצד שני יש גם להתבונן במצב של אסתר המלכה גופא, אשר במשך שנים רבות היתה צנועה ומוסתרת בבית מרדכי באופן של "כל כבודה בת מלך פנימה", ועתה נלקחה לבית אחשורוש, והרי אין לשער ואין לתאר את גודל הצער והיסורים שהיה לה מזה, ובפרט ש"אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה" (אסתר ב כ) ומצד שני בודאי שמרה אסתר על קיום התורה והמצוות בבית אחשורוש, וכדברי חז"ל (מגילה יג.) "ואת שבע הנערות וגו': אמר רבא, שהיתה מונה בהן ימי שבת. וישנה ואת נערותיה וגו': אמר רב, שהאכילה מאכל יהודי", והיתה צריכה להסתיר כסדר את עמה ומולדתה, וכל מציאות חייה בבית אחשורוש היה באופן של העלמה והסתרה.

ובדרך כלל אין הקורא במגילה שם אל ליבו לעומק ההסתרה שהיה לאסתר המלכה, ונראה לו שהיה רק זמן מועט, שהרי כל קריאת המגילה אינו עולה על חצי שעה (לולי בביהמ"ד עם ילדים וצעירי הצאן, המכים ומקיים הכאת המן באריכות אפים), ומאז שקוראים על כך שאסתר נלקחת לבית אחשורוש

לא עוברים דקות ארוכות וכבר קוראים שהיא מספרת לאחשורוש שהיא ממשפחתו של מרדכי וכל הנס שארע וכו', וגם אם לומד בחז"ל שהיה כמה שנים - בדר"כ אין האדם נותן אל ליבו להתבונן בזה.

שהרי עברו על אסתר המלכה ג' שנים של העלמה והסתרה, יום יום אסתר המלכה קמה בבית אחשורוש ומרגישה צער ויסורים נוראים, איננה מבינה מה מעשיה כאן, כל התענוגות שיש לה בבית המלך אינם משמחים אותה, אדרבה ואדרבה, כל ההנאות והתאוות הם רק צער ומכאובים אצלה.

וכן אפשר עוד להאריך בכל פרטי המגילה, ולצייר ולתאר כל פרט ופרט, ולפתע יראה האדם שגם בשושן הבירה היה קשיים, עד כדי כך שעד הגיעם להנס לא מצאו ידיהם ורגליהם מרוב העלמות והסתרות, והעדר מציאות אחיזה במשהו כן טוב ונחת רוח לבורא יתב"ש, גם שם היה הסתרה, וכשיבין ויתחבר לעומק הקושי וההסתרה שהיה בזמן של מרדכי ואסתר, יוכל להבין שכשם ששם היה בסוף נס וישועה, וגם נתברר שם שכל הפרטים שהיו שם במשך י"ב שנים היו מעשה אחד ארוך של נס, כך גם בזמנינו יכול להיות נס וישועה, ויתהפך הכל לטובה ולברכה.

כל זמן שאין האדם מתבונן במעשה המגילה נדמה לו הכל כנס, מהפסוק הראשון הוא כבר רואה רק נסים, אולם ככל שילמד האדם את המגילה ויתבונן בה יבין בפשטות גמורה ש"ויהי בימי" הוא לשון צער (מגילה י:), מבין ש"אבל גדול ליהודים" הוא כפשוטו ממש.

והנה יש הטועים וסבורים שבשעת קריאת המגילה גופא יוכל האדם לשמוע ולהתחבר לכל המעשה, לקושי ולגזירה, ואחר כך לנס וההרווחה, ובכך יתחבר לאור של פורים, אך באמת אין זה כך, וכפי שנתבאר לעיל בארוכה, שעד שלא מתבוננים בפרטות בדברי המגילה קודם קריאתה, ובשעת הקריאה בישוב הדעת, לא יתחבר האדם בפנימיות נפשו למעשה המגילה, וממילא לא יוכל להאיר את הארת המגילה לכל מציאות חייו והעובר עליו.

ועל אחת כמה וכמה בני הבית, אשר מגיעים לשמוע את המגילה במנין שני, ומחפשים בעל קורא מיוחד אשר יוכל לקרוא במהירות, ובפרט אצל 'בית יעקב' אשר מיד מתענינות זו אצל זו בענין ההכנות למשלוח מנות והתחפושות וכו', בתמימות ובפשיטות כדרכה של בנות ישראל, אך ממילא כל המח תפוס למעשה בחלק החיצוני של ימי הפורים (ובודאי שהכל לשם שמים ועבודת ה' וכו', ואסור לשנות מנהגי ישראל תורה), ואיך יוכלו באותם דקות ספורות להתחבר למעשה המגילה ולהארת הנסים שארעו בימי הפורים.

אכתי עבדי אחשורוש אנן

ויש עוד קליפה דקה בעומק הנפש, אשר על ידה אין האדם מתעורר מסיפור המגילה, ואיננו מקשר את כל העובר עליו למעשה המגילה, כעין מה שנתבאר לעיל שלעתים אין האדם מבין את עומק ההסתרה שהיה אצל אסתר, כעין זה יש לעתים שאין האדם מבין את עומק ההסתרה והמצב של כלל ישראל בזמן מרדכי ואסתר, וחושב לעצמו בעומק ליבו (ומליבא לפומא לא גליא) שבזמנם היו ראויים לנס, אך בזמנינו אנו וכו' וכו', ויש להתבונן בנקודה זו, ונרחיב מעט את גודל הקושי שיש בזה לאדם.

הנה אמרו חז"ל בטעם שאין אומרים הלל בפורים (מגילה יד.) "אכתי עבדי אחשורוש אנן", ובפשטות היינו שעדין אנו משועבדים תחת שעבוד אומות העולם, בפועל ובאתגליא.

אך למדובר כסדר בפנימיות ימי הפורים, שאין עיקר הנס רק בישועה מהמן, ופנימיות הנס הוא גילוי אור ה' שנתגלה בבריאה דיקא בתוך עומק ההסתרה, יש להתבונן ולבאר בכך גם את דברי חז"ל (מגילה יד.) "עבדי אחשורוש אנן", שאכתי אנחנו בהסתרה, ואף שנתגלה בפורים הפנימיות שכל ההסתרה שהיה במשך אותם שנים, אך כיום הזה אנחנו שוב מצויים בהעלמה והסתרה על כבוד שמים.

והדברים דקים ועדינים בעומק הנפש, ולעיתים האדם מרגיש בענין זה יסורים בינו לבין קונו, ומליבא לפומא לא גליא, ויש לדבר בזה בזהירות וביראת שמים, ו'מפני הנכנסים והיוצאים'.

שהנה רואים בחוש איך העולם הגשמי הולך ומתפתח מיום ליום ובמהירות עצומה, ומתרחשים שינויים עצומים בכל צורת הבריאה, הן אמנם מתווספים בעלי תשובה כסדר, ומתקרבים עוד ועוד יהודים לחיי תורה ומצוות, אך מאידך גיסא כל הבריאה כולה הולכת ומתפתחת, הטבע וההסתרה הולך וגדל.

ובתוך כל מציאות 'וועלט' זה ניצב לו היהודי, ועליו להאמין בשלימות, שכל הבריאה כולה לא נבראה אלא בשביל ישראל, ובשביל כל אחד ואחד, שהרי "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין לו.) וכל אחד צריך להאמין שאכן הבריאה נבראה בשבילו, והשי"ת מתענג על עבודתו ותורתו.

נצייר לעצמינו יהודי המתפלל בבית כנסת הממוקם מעל רשות הרבים (בכביש סואן ומרכזי), ובאמצע התפילה הוא ניגש לסגור את הוילון (מפני השמש שמכה בפניו וכדו'), ולרגע קט נופלים עיניו על הכביש שבחוץ, בו נוסעים רכבות רבות בני אדם לעבודתם, עיניו רואות שהבריאה כולה נוסעת במהירות ואיננה מחכה לאיש, ואילו הוא עומד בתפילה, וצריך להאמין

שהוא בתפילתו מחיה ומקיים את הבריאה, ש"בשעה שאומר: "הללו את ה' מן השמים וכו' הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו" וכו', אזי האדם קורא לכולם ומצוה לכולם שיהללו את ה'" (ליקו"מ קמא רל"ב).

בפרט כאשר יודעים שממש רוב אחינו בני ישראל אינם שומרים תורה ומצוות, וההתבוללות הולכת וגודלת, וממילא מרגיש לעתים האדם בעומק נפשו זעקה ושאלה עמוקה "עד מתי, מה יהיה בסוף, אנחנו הולכים ויורדים מדחי אל דחי, ההעלמה ושליטת הטבע הולכים וגוברים, מיום ליום מתעצם ה'כוחי ועוצם ידי', ורב מנין ובנין של עם ישראל סטה מהדרך, האם אנחנו בכלל ראויים לגאולה, ובעומק הלב, מליבא לפומא לא גליא שואל את עצמו "האם עדין השי"ת בכלל חפץ בנו".

ונראה לאדם שבימים עברו היה המצב הרבה יותר טוב, והיו כולם יראים ושלמים, והיו ראויים לכל הנסים, וממילא אין מתבוננים כלל בגודל הנס והחידוש באהבת ה' לעמו שנתגלה בנס פורים.

אמנם כולם יודעים שהנס ארע בין בית ראשון לבית שני, אחר שהשתחוו לצלם ונשאו נשים נכריות, ועם כל זה חס עליהם השי"ת וכו', אך עקב חוסר התבוננות וריבוי השנים שעברו מאז איננו שמים על לב באיזה מצב היה עם ישראל, וממילא באיזה העלמה והסתרה היו שם, ואת גודל חיבת ואהבת ה' שנתגלה שם למעלה מטעם ודעת, ונתבונן מעט בישוב הדעת בכל זה, ונראה עד היכן הדברים מגיעים.

המצב של כלל ישראל בזמן מרדכי ואסתר

הנה עם ישראל יצא ממצרים, ואחרי ארבעים שנים במדבר [אשר גם בהם ניסו את השי"ת עשרה נסיונות] הגיעו לארץ ישראל, ואחרי הרבה מלחמות וכו' הוקמה מלכות בית דוד, ואחר כך עברה המלוכה לשלמה בנו, אשר התחיל בבנית הבית המקדש הראשון, ואכן אז היה הזמן היותר טוב של כלל ישראל בבריאה, ואז 'קימא סיהרא באשלמותא' (זוה"ק ח"א דף קג.).

אך זמן קצר אחר כך התחיל מצב קשה בעם ישראל, היו מלכים שחטאו והחטיאו את ישראל, ונפרדה מלכות ישראל לשתי ממלכות, ובאמצע בית ראשון גלו עשרת השבטים מארץ ישראל, ונתבונן בזה מעט:

אנו רגילים לדבר על כך שבביאת משיח צדקנו יחזרו עשרת השבטים, כמו שכתוב (ישעיה כז) "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים

והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלם", ודרשו חז"ל (תוספתא דסנהדרין יג יב, הובא ברש"י סנהדרין קי:)
"והנדחים בארץ מצרים, אלו עשרת השבטים".

וכל זמן שאין מתבוננים בזה בישוב הדעת אין מבינים את גודל האסון והגזירה שהיה בזה על כלל ישראל, שהנה היום כל אחד יודע שאין זורקים תלמיד מהתלמד תורה לגמרי, אלא רק באופן שדואגים לו למקום אחר וכו', וקל וחומר שאין זורקים כיתה שלימה לרחוב, אשר אין לשער ולתאר את התוצאות החמורות שיהיו מכך, ואילו כאן השי"ת הגלה מארץ ישראל עשר שבטים, ממש רוב בנין ורוב מנין של כלל ישראל הושלכו מארץ ישראל לגלות, הרבה לפני שהתחיל כל גילוי תורה שבעל פה וכו', ממש בתחילת יסודו של עם ישראל.

וגם שארית הפליטה שנשארו בארץ ישראל לא הלכו בדרכי ה', כמו שרואים בפסוקים מפורשים בספר ירמיה, אשר הנביא זועק ומתריע בהם שיחזרו בהם, אך כלל ישראל לא הקשיב לירמיה, והלכו לארץ מצרים בניגוד לרצון ה', ועוד התריסו שם כנגד המקום בדיבורים נוראים (ירמיה מד): "ויענו את ירמיהו כל האנשים הידעים כי מקטרות נשיהם לאלהים אחרים וכל הנשים העמדות קהל גדול וכל העם הישבים בארץ מצרים בפתרוס לאמר: הדבר אשר דברת אלינו בשם ה' איננו שמעים אליך. כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והסיך לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבתינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחצות ירושלם ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו. ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו", הרי שההעלמה וההסתרה על כבוד שמים היה באופן נורא.

ובגלות בית ראשון וחורבן הבית היה גזרות נוראות על כלל ישראל, נשפך שם ממש נהרות של דם, כמו שמפורש הרבה בדברי חז"ל, מספרים עצומים של הרוגים, ובאכזריות נוראה ביותר, עד שגלו כל כלל ישראל וארץ ישראל נשארה שוממה מבלי בניה.

ועם כל זה כלל ישראל לא עשו תשובה, וגם באותם שבעים שנים נפלו בחטאים גדולים, ונשאו נשים נכריות, וכמו שמסופר בהרחבה בספר נחמיה, וכן השתחוו לצלם, עד שבזמנו של אחשורוש נהנו מסעודתו של אותו רשע'.

והארכנו עוד (במקו"א) בדברי המגילה "והשתיה כדת אין אונס וגו' לעשות כרצון איש ואיש", שאחשורוש אפילו לא כפה את היהודים לחטוא, אלא מציאות הבריאה בשושן היה באופן של "לעשות כרצון איש ואיש", ועם ישראל ממילא הלכו ונטמעו בין הגויים, כפי שרואים שבגלות אדום (אמריקה) עם ישראל הולך ומתבולל בין האומות באופן נורא, וזו גזירה קשה יותר ממה שהיה בכל הרדיפות שהיו בארצות רוסיה וכדו', שכיון ש"אין אונס", ממילא עם ישראל

לומד מדרכי אומות העולם ונופל בחמורות שבחמורות מעצמו (כפי שאמרו צדיקים על קליפת רוסיה וקליפת נפוליון וכו').

ועתה, אחרי שמעט מתחברים לעומק הגלות, ולמצב הקשה שהיה שם לכלל ישראל, מתחילים להבין את דברי כל הספה"ק שהיה אז העלמה והסתרה, ו'הסתרה שבתוך ההסתרה', וכל דברי האריז"ל בסוד הדורמיטא ו'הצרה העצומה שהיתה אז לישראל' אשר עליו נאמר 'והנה אימה חשיכה גדולה כו', וארז"ל חשכה זו גלות מדי שהחשיך עיניהם של ישראל" (שעה"כ דרוש חג הפורים דרוש א).

ועם כל זה, גם בכזה מצב התגלה לבני ישראל גודל אהבתו של השי"ת אליהם, אשר עדין חפץ בהם ורוצה בטובתם, וכדברי אליהו הנביא (תנ"כ"א רבה פרק ל"א) "מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש".

ונתגלה להם שגם כאשר היו שקועים בחטא במשתה אחשוורוש, באותו זמן גופא היה השי"ת עסוק להצמיח להם קרן ישועה, וכל המשתה של ושתי וכו' היה הכנה כדי שתמלוך אסתר תחתיה ואחר כך על ידי זה יתבטל גזרת המן ואחשוורוש.

לימוד המגילה במדרשי חז"ל באופן פשוט ומציאותי

הנה נתבאר מעט גודל ההסתרה וההעלמה שהיה בזמנם של מרדכי ואסתר, וגודל הנס והישועה שהיה שם לבני ישראל למרות שחטאו ונפלו בחטאים חמורים, והיו בשפל המדרגה, וככל שהאדם יתבונן יותר בכל זה יוכל להאיר גם את ההעלמות וההסתרות העוברים עליו באור המגילה.

ועל כן העצה היעוצה לכל אחד ואחד, ליחד זמן מיוחד לפני היום טוב, וכשם שמשקיעים זמן להכנה רבתי לקיום מצות 'משלוח מנות' בהידור, כך יש ליחד זמן זמנים טובים לפני היום טוב, וללמוד את דברי חז"ל על המגילה, ולספר לבני ביתו את מעשה המגילה, בפשטות ממש לאור דברי חז"ל.

[ויש להוסיף, שגם אם בתחילה יראה לו שאינו מחדש כלום, וכבר למדו הכל בתלמוד תורה ובישיבה, ואדרבה עוד יוסיפו לספר לו כהנה וכהנה ממה שספרו להם בתלמוד תורה ומה שלמדו וכו', אך עם כל זה יש מציאות של 'קליטה', יש לכל אחד כח להחדיר ולהשריש בלב בניו דברים שכבר שמעו עליהם בתלמוד תורה כמו שמצינו אברך הלומד עם בנו פרק אלו מציאות, והנה בשעת הלימוד מתבונן האב בסוגיא בדברי הגמ' שהוא עצמו נבחן וידעם

בלשונם בעל פה ויש לו אפילו תעודות וכו', ורק עכשיו אחר ל' שנה או ל"ה שנה מבין את הפשטות של הגמ' מה שלא הבין אז, והלא כשנשאל לאב מה נתחדש לו עתה, הלא אתה זוכר עד היום בעל פה את לשון הגמ' ואפילו לשונות הרש"י, אך הביאור הוא שעכשיו מבינו בתכלית הפשיטות וכו', כמו כל המגילה.]

ועיקר ההתבוננות והעבודה הוא לקשר הכל אל חייו הפרטיים, אל המעברים וההעלמות שעובר הוא בעצמו באופן פרטי, ולא רק באופן כללי אל 'מצב הדור' וכו', אלא לכל אחד ואחד באופן אישי, שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין לו.) (וכפי שהארכנו ב'מגילת אסתר - ויושט המלך' בענין עבודתו של מרדכי היהודי).

שכן באמת לכל אחד ואחד יש 'סיפורי מעשיות', לכל אחד יש את המעברים שלו, את הקשיים שהיה לו בחייו, את כל הפרטים הסובבים אותו וכו', עד שבאמת יש לכל אחד מידי שנה ממש מגילה חדשה, אלא שבדרך כלל נוטה האדם להתייחס להכל כאל מקרה בעלמא, ומהארת המגילה לומד האדם להתבונן על מציאות חייו באור של 'סיפורי מעשיות' - 'נעוץ סופו בתחילתו', וככל האריכות הנ"ל.

וכך יתגלה בביאת משיח צדקינו בב"א, וכמו שכתב ב'תשואות חן' (מליניץ, ליקוטים - מלאכי ג כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. נראה על פי מה שקיבלתי מרבותי, שבחי' משיח יהיה שביכולתו ללמוד זכות על כל ישראל, ועל ידי הלימוד זכות יפיל הרהורי תשובה בכולם ויהיו כולם צדיקים, ובזה נפתח שערי אורה במאמרם ז"ל (סנהדרין צח.) 'אין בן דוד בא אלא בדור שכלו חייב או כולו זכאי' שאל יפלא הדבר שיבא משיח בדור שכולו חייב, שבחינתו יהיה ללמוד זכות על כולם ויבואו עי"ז לבחי' התשובה ויהיו כולם זכאין וכו' עיי"ש.